

Original Article

The Effect of Family Communication Patterns on Goal Orientation in Students of Asaluyeh Universities

Parvaneh Doodman*

Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Payame Noor University, Iran.

Abstract

Background and Objectives: The goal orientation theory is one of the newest approaches, which has been introduced to the field of motivation psychology in the recent three decades. In the present research, the prediction level of different types of goal orientation, including dominance-approach, dominance-avoidance, performance-approach, and performance-avoidance, was investigated using different dimensions of family communication patterns, such as dialogue and conformity domains.

Methods: This descriptive-correlational study, was conducted on 300 students (150 females and 150 males) from different universities in asaluyeh city. Elliot and McGregor's Goal Orientation Scale was used to assess goal orientation, and Koerner and Fitzpatrick revised scale (2002) was used to assess dimensions of family communication patterns. The predictive value of each type of goal orientation of two dimensions of dialogue and conformity of family communication patterns, was evaluated using simultaneous multiple regression analysis.

Results: In this study, the mean scores of communication patterns of family dialogue and conformity, were obtained 39.66 ± 10.13 and 24.85 ± 9.07 , respectively. Also, the mean scores in orientations of dominance-approach, dominance-avoidance, performance-approach, and performance-avoidance, were 15.34 ± 4.15 , 12.79 ± 3.87 , 14.35 ± 4.149 and 13.89 ± 3.495 , respectively. Family dialogue predicted the goal orientations of dominance-approach, performance-approach, and performance-avoidance; and family conformity predicted dominance-avoidance, performance-approach, and performance-avoidance.

Conclusion: Findings of this research indicated that improvement of family dialogue is predictive of the goals of dominance- and performance-approach in children; whereas, emphasis on family conformity predicts the goals avoidance- and performance-approach.

Keywords: Clinical psychology; Family; Students; Social conformity.

*Corresponding Author:

Parvaneh Doodman,
Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Payame Noor University, Iran.

Email:
fdoodman@gmail.com

Received: 5 Aug, 2016

Accepted: 29 Aug, 2016

تأثیر الگوهای ارتباطی خانواده بر جهت گیری هدف در دانشجویان دانشگاه‌های عسلویه

پروانه دودمان*

چکیده

زمینه و هدف: نظریه جهت گیری هدف، یکی از جدیدترین رویکردهایی است که در سه دهه اخیر به حیطه روانشناسی انگیزش وارد شده است. در پژوهش حاضر میزان پیش‌بینی انواع جهت گیری هدف شامل: تسلط - رویکردی، تسلط - اجتنابی، عملکرد - رویکردی و عملکرد - اجتنابی به وسیله ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده مانند بُعد گفت‌و شنود و بُعد هم‌نوایی بررسی گردید.

روش بررسی: این مطالعه به روش توصیفی از نوع همبستگی بر روی ۳۰۰ دانشجو (۱۵۰ دختر و ۱۵۰ پسر)، از دانشگاه‌های مختلف شهرستان عسلویه انجام شد. برای سنجش جهت گیری هدف از مقیاس هدف‌گرایی Elliot and MacGregor و برای سنجش ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده از مقیاس ویرایش شده Koerner and Fitzpatrick (سال ۲۰۰۲) استفاده گردید. با استفاده از تحلیل رگرسیون چندگانه به روش همزمان، میزان پیش‌بینی هر یک از انواع جهت گیری هدف به وسیله دو بُعد گفت‌و شنود و هم‌نوایی الگوهای ارتباطی خانواده بررسی شد.

یافته‌ها: در این مطالعه، میانگین نمرات در الگوهای ارتباطی گفت‌و شنود و هم‌نوایی خانواده به ترتیب برابر با $۱۰/۱۳ \pm ۳۹/۶۶$ و $۲۴/۸۵ \pm ۹/۰۷$ به دست آمد. همچنین میانگین نمرات در جهت گیری‌های تسلط - رویکردی، تسلط - اجتنابی، عملکرد - رویکردی و عملکرد اجتنابی به ترتیب برابر با $۱۵/۳۴ \pm ۴/۱۵$ ، $۱۲/۷۹ \pm ۳/۸۷$ ، $۱۴/۳۵ \pm ۴/۱۴۹$ و $۱۳/۸۹ \pm ۳/۴۹۵$ بود. گفت‌و شنود خانواده جهت گیری‌های هدف تسلط - رویکردی، عملکرد - رویکردی و عملکرد - اجتنابی و هم‌نوایی خانواده جهت گیری‌های اهداف تسلط - اجتنابی، عملکرد - رویکردی و عملکرد - اجتنابی را پیش‌بینی کرد.

نتیجه گیری: یافته‌های این پژوهش نشان داد ارتقای گفت‌و شنود خانواده، پیش‌بینی کننده اهداف تسلط و عملکرد - رویکردی فرزندان است؛ درحالی که تأکید بر هم‌نوایی در خانواده، اهداف اجتنابی و عملکرد - رویکردی را پیش‌بینی می‌کند.

کلید واژه‌ها: روانشناسی بالینی؛ خانواده؛ دانشجویان؛ انضباط اجتماعی.

گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

*نویسنده مسئول مکاتبات:

پروانه دودمان؛ گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران؛

آدرس پست الکترونیکی:

fdoodman@gmail.com

تاریخ دریافت: ۹۵/۵/۱۴

تاریخ پذیرش: ۹۵/۶/۷

لطفاً به این مقاله به صورت زیر استناد نمایید:

Doodman P. The effect of family communication patterns on goal orientation in students of Asaluyeh universities.
Qom Univ Med Sci J 2018;11(10):106-114. [Full Text in Persian]

مقدمه

نظریه جهت گیری هدف، یکی از جدیدترین رویکردهایی است که در سه دهه اخیر به حیطه روانشناسی انگیزش وارد شده است. این نظریه عمدتاً حاصل تلاش روانشناسانی است که در حیطه‌های انگیزش، رشد، روانشناسی تربیتی و اجتماعی فعالیت می‌کنند. جهت گیری هدف شامل بخشی از دانش، نگرش و مهارت‌ها بوده که افراد را در برآوردن نیازهایشان به طرز مؤثری یاری می‌دهد (۱). در واقع جهت گیری هدف، بیان‌کننده الگوی منسجمی از باورهای فرد است که سبب می‌شود تا فرد به طرق مختلف به موقعیت‌ها گرایش پیدا کرده و در آن زمینه به فعالیت پردازد و در نهایت، پاسخی را ارائه دهد (۲). از آنجا که اهداف پیشرفت متفاوت در محیط آموزشی منجر به نتایج مثبت و منفی متفاوتی می‌شوند، لذا پی بردن به عوامل تأثیرگذار به پیشایندهای این اهداف بسیار با اهمیت است (۳). عوامل فردی و اجتماعی از جمله این پیشایندها هستند.

در طول پیدایش و تکامل نظریه هدف، پیشرفت اهداف به صورت‌های گوناگون تقسیم‌بندی شده‌اند. بعضی از گروه‌ها عمدتاً به بُعد تعریف و جنبه رویکردی بُعد جاذبه ارجاع داده‌اند و بعضی هر دو بُعد تعریف و جاذبه را مدنظر قرار داده‌اند. در آخرین تقسیم‌بندی که توسط Elliot and McGregor صورت گرفت، مدل چهارگانه هدف پیشرفت 2×2 به وجود آمد (۴-۶). براساس مدل چهارگانه، جهت گیری هدف پیشرفت به تفکیک به بیان ویژگی‌های چهار نوع جهت گیری هدف می‌پردازد:

۱. **اهداف تسلط - رویکردی:** در جهت گیری هدف تسلط رویکردی؛ محور موضوع، توسعه و بهبود شایستگی‌ها از طریق افزایش سطح فهم و ادراک موضوع است. افرادی که دارای اهداف تسلط رویکردی هستند، به درگیری با تکالیف چالش‌انگیز و درک کامل آن علاقه‌مند بوده و شکست را مقدمه درک بیشتر در راستای توسعه شایستگی‌ها قرار می‌دهند (۷، ۸).

۲. **اهداف تسلط - اجتنابی:** در اهداف تسلط - اجتنابی، شایستگی به صورت تسلط کامل به تکالیف تعریف می‌شود. تمام تلاش افراد نیز جهت دوری گزیدن از خطا و اشتباه معطوف می‌شود. ترس از نفهمیدن مطالب، شکست در یادگیری و فراموشی، از ویژگی‌های این نوع جهت گیری است (۴-۶).

این نوع جهت گیری هدف با متغیرهایی همچون پافشاری و تلاش در یادگیری، رابطه مثبت و با متغیرهایی مانند انگیزش درونی و خودتنظیمی، رابطه منفی نشان داده است (۴).

اهداف عملکرد - رویکردی: جهت گیری هدف عملکرد - رویکردی، تأکید بر تأیید عملکرد و کسب قضاوت مطلوب دیگران درباره عملکردهای شخصی می‌باشد. محوریت این جهت گیری بر کسب قضاوت مثبت دیگران و توجه به مقایسه‌های اجتماعی (بهتر از دیگران بودن) قرار دارد. در افرادی با این نوع جهت گیری، میان موفقیت و توانایی همپراشی وجود دارد (۹). این گونه افراد معمولاً تکالیف بسیار دشوار یا بسیار آسان را انتخاب می‌کنند؛ چون تکالیف آسان نیازی به تلاش زیاد نداشته و برای شکست در تکالیف دشوار نیز توجیه دارند (۱۰).

اهداف عملکرد-اجتنابی: در جهت گیری عملکرد - اجتنابی، شایستگی به معنای اجتناب از شکست است. در این نوع جهت گیری، هسته اصلی توجه به مقایسه اجتماعی است؛ لیکن تأکید بر گریز از حقارت و نگرسته شدن به عنوان فردی کندآموز، محوریت این جهت گیری هدف بوده و فرد در پی آن است که دیگران متوجه بی‌کفایتی یا ناتوانی او نشوند. فرد در عین حال که نمی‌خواهد بهترین باشد تمایلی نیز به شکست ندارد (۸، ۹).

از آنجا که اهداف پیشرفت متفاوت در محیط آموزشی منجر به نتایج مثبت و منفی متفاوتی می‌شوند، لذا پی بردن به عوامل تأثیرگذار به پیشایندهای این اهداف بسیار با اهمیت است (۳)، عوامل فردی و اجتماعی از جمله این پیشایندها هستند. خانواده به عنوان عمده‌ترین نهاد اجتماعی، اولین نظام مؤثر بر نحوه رشد و تحول کودکان و نوجوانان است، به این ترتیب بررسی و مطالعه این نهاد به عنوان یک نهاد اجتماعی تأثیرگذار، از دیرباز مورد کنکاش محققان بوده و همگی نشان از تأثیر این نهاد بر شکل‌گیری و تحول فرزندان داشته‌اند.

در زمینه ارتباط مستقیم الگوهای ارتباطی خانواده و انواع جهت گیری‌های هدف، تحقیقات پیشین مستقیمی موجود نیست، اما بین ویژگی‌های فرزندان خانواده‌ها با انواع الگوهای ارتباطی، مشخصات و پیامدهای بعضی از انواع جهت گیری هدف، همپوشی‌هایی یافت می‌شود.

در ایران نیز این مقیاس مورد بررسی قرار گرفته است. خرمایی (۱۱) جهت تعیین روایی و پایایی این مقیاس، از تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های اصلی همراه با چرخش واریماکس استفاده کرد، نتایج نشان داد عامل تسلط - رویکردی با ارزش ویژه ۲/۵۴ و آلفای ۰/۸۴، ۲۱/۱۳٪ واریانس کل، عامل عملکرد - رویکردی با ارزش ویژه ۲/۵۳ و آلفای ۰/۷۸، ۱۹/۵۸٪ واریانس کل، عامل تسلط - اجتنابی با ارزش ویژه ۲/۲۱ و آلفای ۰/۸۱، ۱۸/۴۲٪ واریانس کل و عامل عملکرد - اجتنابی با ارزش ویژه ۱/۷۴ و آلفای ۰/۶۶، ۱۴/۴۷٪ واریانس کل را تبیین می‌کنند که در مجموع، چهار عامل استخراجی، ۷۳/۶٪ واریانس کل مقیاس را تبیین کرد؛ بنابراین پرسشنامه اهداف پیشرفت، با توجه به آلفای کرونباخ هر عامل و مقدار واریانس تبیین شده توسط این گویه‌ها، از پایایی و روایی مطلوبی برخوردار بود. همچنین در پژوهش حاضر، پایایی این پرسشنامه مورد سنجش قرار گرفت. جهت تعیین پایایی، از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج ضریب آلفای کرونباخ برای زیرمقیاس جهت گیری هدف تسلط - رویکردی برابر با ۰/۷۶ و برای عملکرد - رویکردی برابر با ۰/۷۸ و برای تسلط - اجتنابی برابر با ۰/۷۵ و برای عملکرد - اجتنابی برابر با ۰/۶۴ به دست آمد.

۲. ابزار ویرایش شده الگوهای ارتباطی خانواده: به منظور اندازه گیری ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده، از ابزار ویرایش شده الگوهای ارتباطی خانواده استفاده شد (۱۲).

Ritchie and Fitzpatrick این ابزار را در سال ۱۹۹۰ مورد تجدیدنظر قرار دادند. این ابزار یک مقیاس خودسنجی است که درجه موافقت یا عدم موافقت پاسخ‌دهنده را در دامنه‌ای ۵ درجه‌ای درباره ۲۶ گزاره که در زمینه ارتباطات خانوادگی او هستند، می‌سنجد. نمره ۴ معادل "کاملاً موافقم" و نمره صفر معادل "کاملاً مخالفم" می‌باشد. این ابزار ابعاد گفت‌وشنود و همنوایی را می‌سنجد؛ بدین صورت که ۱۵ گزاره اول مربوط به بُعد گفت‌وشنود و ۱۱ گزاره بعدی مربوط به بُعد همنوایی است. در تحقیق کوروش‌نیا در نمونه‌ای ایرانی، مقدار آلفای کرونباخ جهت گیری گفت‌وشنود ۰/۸۷ و جهت گیری همنوایی ۰/۸۱ به دست آمد (۱۳). Koerner و همکاران در بررسی‌های خود نشان دادند این ابزار از روایی محتوایی، ملاکی و سازه‌ای خوبی برخوردار است (۱۲).

بنابراین، با توجه به اهمیت جهت‌گیری هدف و تأثیر آن در عملکرد افراد، به‌ویژه در موقعیت‌های تحصیلی، پژوهش حاضر بر آن شد تا تأثیر الگوهای ارتباطی خانواده را بر جهت‌گیری‌های هدف در دانشجویان دانشگاه‌های شهرستان عسلویه مورد بررسی قرار دهد؛ به‌علاوه سعی گردید تا مشخص شود کدامیک از ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده، پیش‌بین‌های معناداری برای جهت‌گیری هدف و ابعاد آن در دانشجویان است.

روش بررسی

این پژوهش به روش توصیفی از نوع همبستگی انجام شد. جامعه آماری پژوهش را تمامی دانشجویان مشغول به تحصیل دانشگاه‌های عسلویه در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ تشکیل می‌دادند. تعداد نمونه مورد مطالعه شامل ۳۰۰ نفر (۱۵۰ دختر و ۱۵۰ پسر) از رشته‌های مختلف بود که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شدند و پرسشنامه‌ها به صورت گروهی به آنها داده شد تا به سؤالات پاسخ دهند.

افراد علاقه‌مند که مایل به شرکت در مطالعه بودند، همچنین قادر به در اختیار گذاشتن اطلاعات و تجربیات خود بوده و یا اینکه دانشجوی یکی از دانشگاه‌های شهرستان عسلویه بودند، وارد مطالعه شدند.

کسانی که به‌طور ناقص به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند، از مطالعه حذف شدند.

در این تحقیق از دو ابزار اندازه‌گیری استفاده شد:

۱. **مقیاس اهداف پیشرفت:** Elliot and MacGregor در سال ۲۰۰۱ برای اولین بار مدل ۲×۲ اهداف پیشرفت را تهیه کردند که شامل ۱۲ گویه می‌باشد؛ به‌طوری‌که هر هدف ۳ گویه را دربرمی‌گیرد. مقیاس این پرسشنامه از نوع لیکرت بوده که در یک طیف ۷ تایی از کاملاً در مورد من صدق می‌کند (نمره ۷) تا به‌هیچ‌وجه در مورد من صدق نمی‌کند (نمره ۱) قرار دارد. Elliot and MacGregor با استفاده از روش تحلیل عاملی و با چرخش واریماکس، ۴ عامل از این مقیاس استخراج کردند. این عوامل عبارت بودند از: ۱- اهداف تسلط - رویکردی، ۲- اهداف تسلط - اجتنابی، ۳- اهداف عملکرد - رویکردی و ۴- اهداف عملکرد - اجتنابی که روی هم رفته ۸۱/۵٪ کل واریانس را تبیین می‌کنند (۵).

به‌عنوان متغیر پیش‌بین و ابعاد جهت‌گیری هدف، متغیرهای ملاک بودند. از آزمون تی مستقل (به‌منظور بررسی تفاوت دو گروه دختر و پسر از نظر انواع جهت‌گیری هدف) استفاده شد.

یافته‌ها

میانگین نمرات در الگوهای ارتباطی گفت‌وشنود و همنوایی خانواده به ترتیب برابر با $10/13 \pm 39/66$ و $24/85 \pm 9/07$ به دست آمد. همچنین میانگین نمرات در جهت‌گیری‌های تسلط - رویکردی، تسلط - اجتنابی، عملکرد - رویکردی و عملکرد - اجتنابی به ترتیب برابر با $15/34 \pm 4/15$ ، $12/79 \pm 3/87$ ، $14/35 \pm 4/149$ و $13/89 \pm 3/495$ بود. بین نمره هریک از جهت‌گیری‌های هدف (تسلط - رویکردی، تسلط - اجتنابی، عملکرد - رویکردی و عملکرد - اجتنابی) با ابعاد گفت‌وشنود و همنوایی خانواده، رابطه معنی‌داری در سطح اطمینان $0/01$ وجود داشت. مقدار ضریب همبستگی بعد گفت‌وشنود با هدف تسلط - اجتنابی بیشتر از سایر اهداف جهت‌گیری به دست آمد. همچنین مقدار ضریب همبستگی بعد همنوایی با هدف عملکرد - اجتنابی بیشتر از سایر اهداف جهت‌گیری بود (جدول شماره ۱).

در پژوهش حاضر، پایایی این پرسشنامه مورد سنجش قرار گرفت. جهت تعیین پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج ضریب آلفای کرونباخ برای زیرمقیاس گفت‌وشنود برابر با $0/89$ و برای زیرمقیاس همنوایی برابر با $0/87$ و برای مقیاس کلی $0/86$ به دست آمد.

جهت انجام پژوهش، از مسئولین دانشگاه‌های شهرستان عسلویه جهت انجام پژوهش اجازه گرفته شد. با معرفی خود به نمونه‌های مورد پژوهش، توضیحات لازم در مورد اهداف و ماهیت پژوهش داده شد. در مورد محرمانه ماندن اطلاعات موجود در پرسشنامه اطمینان داده شد و تأکید گردید ذکر نام و نام خانوادگی در پرسشنامه الزامی نیست.

آزمودنی‌ها داوطلبانه در مطالعه شرکت کردند و به آنها این فرصت داده شد تا هرگونه سؤال راجع به تحقیق را بپرسند. کلیه مطالب مورد استفاده از منابع علمی و با ذکر مأخذ آنها ارائه گردید. بر مبنای هدف اصلی پژوهش که تأثیر الگوهای ارتباطی خانواده بر جهت‌گیری هدف در دانشجویان دانشگاه‌های شهرستان عسلویه بود، از روش همبستگی و رگرسیون چندگانه استفاده شد. در این پژوهش ابعاد گفت‌وشنود و همنوایی خانواده

جدول شماره ۱: ضرایب همبستگی بین ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده با ابعاد جهت‌گیری هدف

تسلط - رویکردی		تسلط - اجتنابی		عملکرد - رویکردی		عملکرد - اجتنابی		متغیرهای پیش‌بین
P	ضریب همبستگی	P	ضریب همبستگی	P	ضریب همبستگی	P	ضریب همبستگی	
0/006	0/259**	0/002	0/286**	0/004	0/264**	0/009	0/213**	گفت‌وشنود
0/007	0/256**	0/000	0/308**	0/002	0/279**	0/000	0/362**	همنوایی

** سطح معنی‌داری، $0/01$ می‌باشد.

در جدول شماره ۲ شاخص‌های مختلف حاصل از تحلیل رگرسیون برای متغیر وابسته جهت‌گیری اهداف تسلط - رویکردی، تسلط - اجتنابی، عملکرد - رویکردی و عملکرد - اجتنابی ارائه شده است. یافته‌ها نشان داد گفت‌وشنود خانواده جهت‌گیری‌های هدف تسلط - رویکردی و عملکرد - رویکردی را به‌صورت مثبت ($sig < 0/05$ و $\beta = 0/159$) و عملکرد - اجتنابی را به‌صورت منفی و همنوایی، اهداف تسلط - اجتنابی ($sig < 0/05$ و $\beta = 0/178$)، عملکرد - رویکردی ($sig < 0/05$ و $\beta = 0/166$) و عملکرد - اجتنابی ($sig < 0/05$ و $\beta = 0/254$) را به‌صورت مثبت پیش‌بینی می‌کند.

در جدول شماره ۲ شاخص‌های مختلف حاصل از تحلیل رگرسیون برای متغیر وابسته جهت‌گیری اهداف تسلط - رویکردی، تسلط - اجتنابی، عملکرد - رویکردی و عملکرد - اجتنابی ارائه شده است. یافته‌ها نشان داد گفت‌وشنود خانواده جهت‌گیری‌های هدف تسلط - رویکردی و عملکرد - رویکردی را به‌صورت مثبت ($sig < 0/05$ و $\beta = 0/159$) و عملکرد - اجتنابی را به‌صورت منفی و همنوایی، اهداف تسلط - اجتنابی ($sig < 0/05$ و $\beta = 0/178$)، عملکرد - رویکردی ($sig < 0/05$ و $\beta = 0/166$) و عملکرد - اجتنابی ($sig < 0/05$ و $\beta = 0/254$) را به‌صورت مثبت پیش‌بینی می‌کند.

جدول شماره ۲: نتایج رگرسیون چندگانه برای تعیین قدرت پیش‌بینی‌کنندگی ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده بر جهت‌گیری‌های هدف

ابعاد	متغیر پیش‌بین	بتا	آماره آزمون	سطح معنی‌داری	ضریب همبستگی	آماره آزمون	سطح معنی‌داری
		(β)	(t)	(sig)	(R)	(F)	(P)
تسلط - رویکردی	گفت‌وشنود	۰/۲۰۴	۲/۵۹۲	۰/۰۱۰	۰/۲۱۴	۷/۱۶۲	۰/۰۰۱
	همنوایی	۰/۰۹۴	۱/۵۳۴	۰/۱۱۲			
تسلط - اجتنابی	گفت‌وشنود	۰/۰۹۳	۱/۶۴۰	۰/۱۰۲	۰/۲۰۸	۶/۶۸۵	۰/۰۰۱
	همنوایی	۰/۱۷۸	۳/۱۲۲	۰/۰۰۲			
عملکرد - رویکردی	گفت‌وشنود	۰/۱۵۹	۲/۷۷۲	۰/۰۰۶	۰/۱۷۷	۴/۸۰۸	۰/۰۰۹
	همنوایی	۰/۱۶۶	۲/۹۵۸	۰/۰۰۵			
عملکرد - اجتنابی	گفت‌وشنود	-۰/۱۹۲	-۲/۶۴۰	۰/۰۱۲	۰/۲۷۷	۱۲/۳۷۷	۰/۰۰۰
	همنوایی	۰/۲۵۴	۴/۵۴۶	۰/۰۰۰			

سطح معنی‌داری آزمون لوین در همه ابعاد بیشتر از ۵٪ بود. بنابراین، واریانس همه ابعاد جهت‌گیری هدف دانشجویان در دو گروه دختر و پسر در سطح ۵٪ تفاوت معنی‌داری نشان نداد (جدول شماره ۳).

جدول شماره ۳: بررسی تفاوت بین دو گروه دختر و پسر از نظر انواع جهت‌گیری هدف

ابعاد	جنسیت	تعداد	میانگین \pm انحراف معیار	سطح معنی‌داری آزمون لوین	آماره آزمون (t)	درجه آزادی	سطح معنی‌داری (sig)
تسلط - رویکردی	دختر	۱۵۰	۱۵/۶۵ \pm ۳/۵۹۲	۰/۰۶۰	۱/۹۷۲	۲۹۸	۰/۰۴۹
	پسر	۱۵۰	۱۳/۸۸ \pm ۴/۷۴۳				
تسلط - اجتنابی	دختر	۱۵۰	۱۳/۵۱ \pm ۳/۲۶۴	۰/۴۴۰	۳/۲۸۵	۲۹۸	۰/۰۰۱
	پسر	۱۵۰	۱۲/۰۷ \pm ۴/۲۹۴				
عملکرد - رویکردی	دختر	۱۵۰	۱۵/۳۱ \pm ۳/۴۰۶	۰/۳۰۱	۱/۳۲۱	۲۹۸	۰/۱۸۸
	پسر	۱۵۰	۱۵/۰۲ \pm ۴/۶۴۷				
عملکرد - اجتنابی	دختر	۱۵۰	۱۴/۴۳ \pm ۲/۸۰۸	۰/۰۸۳	۲/۷۲۲	۲۹۸	۰/۰۰۷
	پسر	۱۵۰	۱۳/۳۵ \pm ۴/۰۰۳				

داشت که نشان می‌داد گفت‌وشنود خانواده، جهت‌گیری‌های هدف تسلط - رویکردی و عملکرد - رویکردی را به صورت مثبت و عملکرد - اجتنابی را به صورت منفی و همنوایی خانواده، اهداف تسلط - اجتنابی، عملکرد - رویکردی و عملکرد - اجتنابی را پیش‌بینی می‌کنند.

نتایج پژوهش کورش‌نیا نشان داد جهت‌گیری گفت‌وشنود خانواده، پیش‌بینی‌کننده مثبت و معنی‌دار هدف تسلط رویکردی است. در خانواده‌هایی با گفت‌وشنود بالا و ارتباطات باز و خودانگیزخته، بحث‌هایی گسترده در رابطه با موضوعات مختلف صورت گرفته که در آن آرزوها، افکار و احساسات فرزندان نیز مورد توجه قرار گرفته است. در چنین خانواده‌هایی است که فرزندان احساس می‌کنند مورد پذیرش والدین خود هستند و توسط آنها درک می‌شوند. والدین نیز بیشتر در مورد عواطف و احساساتشان صحبت کرده و این مسئله فرزندان را به ایجاد ارتباطات وسیع‌تر ترغیب می‌کند.

با توجه به سطح معنی‌داری جهت‌گیری عملکرد - رویکردی (۰/۱۸۸) که بیشتر از ۰/۰۵ است، فرض صفر (عبارت است از عدم تفاوت معنی‌داری بین دو گروه دختر و پسر در جهت‌گیری عملکرد - رویکردی) پذیرفته می‌شود. در جهت‌گیری‌های تسلط - رویکردی، تسلط - اجتنابی و عملکرد - اجتنابی، سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ بود؛ بنابراین، فرض صفر رد شد که در نتیجه در جهت‌گیری‌های تسلط - رویکردی، تسلط - اجتنابی و عملکرد - اجتنابی، تفاوت معنی‌داری بین دو جنس دختر و پسر وجود داشت.

بحث

با توجه به نتایج مطالعه حاضر، بین نمره هریک از جهت‌گیری‌های هدف (تسلط - رویکردی، تسلط - اجتنابی، عملکرد - رویکردی و عملکرد - اجتنابی) با ابعاد گفت‌وشنود و همنوایی خانواده، رابطه معنی‌داری در سطح اطمینان ۰/۰۱ وجود

همچنین ارتباطات بین دو نسل در این خانواده‌ها، منعکس‌کننده حرف‌شنوی از والدین و دیگر بزرگسالان است. بنابراین، اختلاف‌نظر با والدین می‌تواند موجب ایجاد تعارضاتی جدی در خانواده شود. در این خانواده‌ها، اعضای خانواده تشویق می‌شوند تا خود را با در نظر گرفتن عضویشان در خانواده تعریف کنند. بنابراین، خودپنداره‌های آنها عمدتاً به‌وسیله انتظاراتی که دیگران از آنها دارند، تعیین می‌شوند.

در این تحقیق، به دلیل احتمال وجود رابطه مثبت گفت‌وشنود با تسلط مدار بودن هدف و احتمال وجود رابطه منفی آن با اجتنابی بودن هدف؛ بین گفت‌وشنود و هدف تسلط اجتنابی، رابطه معنی‌داری پیدا نشد و پیش‌بینی‌کنندگی مثبت اهداف تسلط - اجتنابی توسط بُعد همنوایی در خانواده از طریق اضطراب، استرس و عزت‌نفس قابل تبیین بود.

همان‌طور که بیان شد ناهمسانی در نتایج تحقیقات مربوط به اهداف عملکرد - رویکردی همواره موجود بوده است. در پژوهش حاضر هر دو جهت‌گیری گفت‌وشنود و همنوایی، پیش‌بینی‌کننده‌های مثبت این نوع هدف‌گرایی بوده‌اند. علت این امر را می‌توان به عوامل فرهنگی و تأکید بالای خانواده‌ها در کشور بر کسب نمره و عملکرد بهتر نسبت داد. البته این تأکید خانواده‌ها به‌هیچ‌وجه بدون دلیل نیست؛ چراکه ملاک موفقیت و ارزشیابی فراگیران در نظام آموزشی کشور (از دوره ابتدایی تا آخرین مدارج تحصیلات عالی)، نمرات آزمون‌های آنها می‌باشد. بنابراین، در این نظام، عملکرد بهتر نشان از موفقیت و پیشرفت خواهد بود و به‌طبع آن خانواده‌های ما نیز در پی کسب موفقیت فرزندان‌شان هستند. این مورد می‌تواند دلیلی بر تمرکز هر نوع ارتباطی در خانواده بر موفقیت و پیشرفت بیشتر که البته در گرو کسب نمرات بالاتر است، باشد. این موارد در حالی است که در تحقیقات متعدد نشان داده شده است جهت‌گیری گفت‌وشنود به‌صورت منفی و معنی‌دار می‌رفت که کیفیت گفت‌وشنود در خانواده، اهداف اجتنابی فرزندان را پیش‌بینی نکند. تحقیقات نشان می‌دهد جهت‌گیری همنوایی به‌صورت مثبت و معنی‌دار، اضطراب را پیش‌بینی می‌کند. بنابراین، پیش‌بینی اهداف عملکرد - اجتنابی جهت‌گیری همنوایی خانواده با واسطه‌گری عامل اضطراب، قابل تبیین است.

تمام این موارد می‌تواند دلیلی بر کاهش اضطراب و استرس در چنین خانواده‌هایی باشد (۱۳). Elliot بر این عقیده است که در فرآیندهای متضاد (فرآیند مثبت به دلیل وجود بُعد تسلط و فرآیند منفی به دلیل وجود بُعد اجتنابی)، پیش‌بینی دقیق اهداف تسلط - اجتنابی، کار دشواری است (۴). Pintrich و همکاران به این نتیجه دست یافتند که فرزندان خانواده‌های همنوا، انضباط و قوانین خشک و غیرقابل‌تغییری را در خانواده تجربه کرده و دستورات فراوانی به آنها دیکته شده است. به‌همین دلایل از طرف خانواده به آنها فشار، استرس و اضطراب وارد می‌شود. بنابراین، از شکست می‌هراسند و خود را درگیر حل مسائل نمی‌کنند؛ زیرا در صورت شکست مورد سرزنش قرار می‌گیرند که به مرور عزت‌نفس آنها کاهش می‌یابد (۳). این ویژگی‌ها با ترس و اضطراب‌های موجود، ترس از فراموشی و یاد نگرفتن مطالب، ترس از شکست، ترس از مردود شدن و در نتیجه آن کاهش عزت‌نفس، در افراد با جهت‌گیری‌های هدف اجتنابی همسو می‌باشد. ویژگی‌های خانواده‌هایی با جهت‌گیری گفت‌وشنود همراه با ویژگی‌های اهداف عملکرد - اجتنابی از نظر عواطف و احساسات منفی، اضطراب و ناامیدی، همپوشی عکس دارد (۱۷-۱۴). مشخصه‌های اهداف عملکرد - اجتنابی شامل: اضطراب و استرس (۱۹،۳)، ناامیدی، استفاده از استراتژی‌های سطحی و نامنظم یادگیری، عملکرد ضعیف، سازگاری ضعیف و رابطه منفی با خودکارآمدی و خودپنداره (۱۷) می‌باشد. تحقیقات مؤید آن است که جهت‌گیری همنوایی به‌صورت مثبت و معنی‌دار، اضطراب را پیش‌بینی می‌کند (۱۲،۱۳).

ازجمله تبیین‌های احتمالی که می‌توان برای این یافته در نظر گرفت این است که رابطه مثبت و قدرت پیش‌بینی اهداف تسلط رویکردی توسط گفت‌وشنود خانواده، کاملاً منطقی است. فضای گرم خانواده و کمک کردن اعضا به یکدیگر در حل مسائل و دوری از هرگونه اضطراب و استرس می‌تواند دلایلی جهت تمرکز فرزندان بر یادگیری و دوری از مسائل استرس‌زای آموزشی باشد، اما جهت‌گیری همنوایی خانواده، اهداف تسلط - رویکردی را پیش‌بینی نکرده است. در خانواده‌هایی با همنوایی بالا الگوهای مانند تعاملات همسانی عقاید و نگرش‌ها، اجتناب از تعارض و وابستگی متقابل خانواده به‌هم مورد تأکید است.

محدودیت دیگر همکاری پایین برخی دانشگاه‌ها و دانشجویان برای تکمیل کردن پرسشنامه‌ها بود. همچنین می‌توان از کمبود وقت، امکانات و بودجه جهت انجام تحقیق وسیع و جامع‌تر به‌عنوان یک مانع مهم نام برد.

نتیجه گیری

یافته‌های این پژوهش می‌تواند اطلاعات مهمی را برای والدین داشته باشد. این یافته‌ها بیانگر این است که هرچه محیط خانواده بیشتر شرایط گفت‌وگوی راحت را درباره طیف وسیعی از موضوعات فراهم آورد و برای در میان گذاشتن افکار و احساسات اعضای خانواده وقت بگذارد و اعضا را به هم‌فکری تشویق کند؛ احتمال اینکه فرزندان آنها در بزرگسالی در رویارویی با عوامل استرس‌زا مثل مرگ والدین، اعتیاد، حوادث تروما، تغییر محل و ... مقاومت کنند و درگیر رفتارهای آسیب‌زا نشوند، بیشتر است. براساس یافته‌های این پژوهش پیشنهاد می‌گردد این پژوهش در مقاطع تحصیلی دیگر نیز اجرا شود. همچنین مشکلات ناشی از فقدان یا کاهش الگوهای ارتباطی خانواده در موقعیت‌های متفاوت زندگی مانند عملکرد تحصیلی، اجتماعی، خانوادگی و ... شناسایی و بررسی گردد و در زمینه بهبود الگوهای ارتباطی خانواده از جنبه‌های مختلف و تأثیر آن بر سایر جنبه‌های شخصیت دانشجویان، مطالعات بیشتری صورت گیرد. به‌علاوه، توصیه می‌شود در مطالعات آتی، متغیرهای واسطه‌ای درخصوص ارتباط خانواده و هدف‌گرایی، همچنین نقش گروه همسال بررسی گردد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از همکاری تمامی دانشجویانی که صادقانه در انجام این پژوهش ما را یاری کردند، به‌خصوص از کلیه اساتید و کارکنان دانشگاه‌های شهرستان عسلویه که وقت گرانقدر خود را در اختیار ما قرار دادند، سپاسگزاری می‌شود.

در مطالعه حاضر تفاوت معنی‌داری بین دو گروه دختر و پسر در جهت‌گیری عملکرد - رویکردی وجود نداشت؛ درحالی‌که در جهت‌گیری‌های تسلط - رویکردی، تسلط - اجتنابی و عملکرد - اجتنابی تفاوت معنی‌داری بین دو جنس دختر و پسر مشاهده شد. در پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه تفاوت جهت‌گیری هدف در بین دو جنس، محققان دریافته‌اند زنان بیشتر از مردان جهت‌گیری عملکردی دارند و به احتمال زیاد، آنها بیشتر تئوری ذاتی‌نگر هوش را دنبال می‌کنند (۳)، که این نتیجه با یافته این پژوهش همخوانی نداشت. البته باید به این نکته توجه داشت که تحقیقات انجام‌شده در این زمینه بین دو جنس، چندان قابل‌اتکا نیستند، چنانکه بسیاری از مطالعات الگوهای دیگری را در زنان نشان می‌دهند؛ به‌طور مثال Harackiewicz و همکاران در مطالعه‌ای دریافته‌اند زنان بیشتر باهم همکاری می‌کنند، درحالی‌که مردان بیشتر به رقابت و برتری‌جویی که از ویژگی‌های افراد عملکردمدار است می‌پردازند (۱۸). عده‌ای از محققان نیز معتقدند از آنجایی‌که در بیشتر مطالعات تجربی، تفاوت معنی‌داری بین دختران و پسران در زمینه جهت‌گیری هدف گزارش نشده، پس نمی‌توان بین دو جنس از این نظر تفاوتی قائل شد (۱۸).

در یک تبیین کلی از این فرضیه می‌توان به این نتیجه رسید که باتوجه به ویژگی‌های انواع جهت‌گیری‌های هدف در مورد دانشجویان با لحاظ کردن متغیر جنسیت و احتمال متفاوت بودن ادراکات دختران و پسران از انواع جهت‌گیری‌ها، نتیجه این پژوهش دور از ذهن نبوده و جهت‌گیری‌های هدف بجز جهت‌گیری عملکرد - رویکردی در دانشجویان دختر و پسر متفاوت است.

مهم‌ترین محدودیت این پژوهش، استفاده از ابزارهای خودگزارش‌دهی بود. بسیاری از این ابزارها ممکن است پاسخ‌هایی را جمع‌آوری کنند که دیگران فکر کنند باید درست باشد. افراد ممکن است خویش‌ننگری کافی نداشته باشند و مسئولانه به گویه‌ها پاسخ ندهند.

References:

1. Nushadi N. The relationship between goal orientation, self-learning, academic achievement and academic satisfaction in students from different fields of study in high school in Shiraz. [MSc Thesis]. Shiraz: Shiraz University; 2000. [Text in Persian]
2. Ames C. Classrooms: Goals, structures, and student motivation. *J Educ Psychol* 1992;84(3):261-71.
3. Schunk DH, Meece JR, Pintrich PR. *Motivation in Education: Theory, Research, & Applications*. New Jersey: Johnston Pub; 2002.
4. Elliot AJ. Approach and avoidance motivation and achievement goals. *Educ Psychol* 1999;34(3):169-90.
5. Elliot A, McGregor H. Achievement goals framework. *J Pers Soc Psychol* 2001;80(3):501-19.
6. Pintrich PR. An achievement goal theory perspective on issues in motivation terminology, theory, and research. *Contemp Educ Psychol* 2000;25(1):202-40.
7. Elliot AJ, Thrash TM. Achievement goals and the hierarchical model of achievement motivation. *Educ Psychol Rev* 2001;13(2):139-56.
8. Kaplan A, Maehr ML. The contributions and prospects of goal orientation theory. *Educ Psychol Rev* 2007;19(2):141-84.
9. Kaplan A, Middleton MJ. Should childhood be a journey or a race? Response to Harackiewicz et al. *J Educ Psychol* 2002;94(3):646-48.
10. Pastor AD, Barron EK, Miller BJ, Davis LS. A Latent profile analysis of college student's achievement goal orientation. *Contem Psychol* 2007;32(1):8-47.
11. Khormaei F, Khayer M. A Causal Model of Personality Traits, Motivational Orientation and Learning Strategies among Shiraz Guidance Schools Students. *J Soc Sci Human Shiraz Univ* 2007;25(4):79-97.
12. Koerner AF, Fitzpatrick MA. Understanding family communication pattern and family functioning: The role of conversation orientation and conformity orientation. *Ann Int Commun Assoc* 2002;26(1):36-68.
13. Kuroshnia M. The effect of family communication on children's psychological adjustment. [MSc Thesis]. Shiraz: Shiraz University; 2005. [Text in Persian]
14. Middleton MJ, Midgley C. Avoiding the demonstration of lack of ability: An under explored aspect of goal theory. *J Educ Psychol* 1997;89(4):710-8.
15. Tanaka A, Takehara T, Yamauchi H. Achievement goals in a presentation task: Performance expectancy, achievement goals, state anxiety, and task performance. *Learn Individ Diff* 2006;16(2):93-99.
16. Tuominen-Soini H, Salmela-Aro K, Niemivirta M. Achievement goal orientations and subjective well-being: A person-centred analysis. *Learn Instr* 2008;18(3):251-66.
17. Kaplan A, Maehr ML. Achievement goals and student well-being. *Contemp Educ Psychol* 1999;24(4):330-358.
18. Harackiewicz JM, Barron KE, Tauer J, Carter S, Elliot AJ. Short-term and Long-term consequences of achievement goals: Predicting interest and performance over time. *J Educ Psychol* 2000;92(2):316-30.